

FINANSOWE UWARUNKOWANIA KONKURENCYJNOŚCI ROLNICTWA

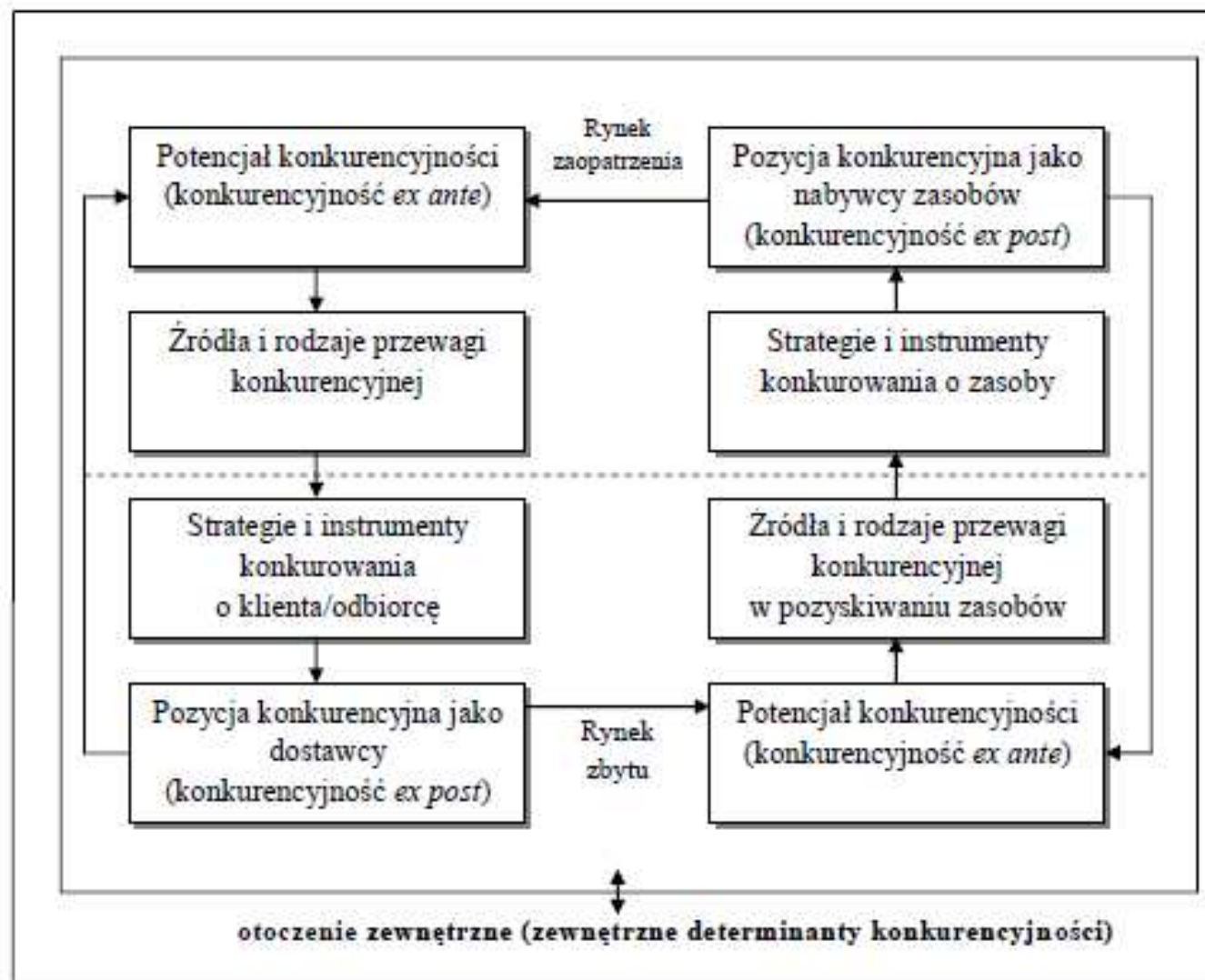
Prof. dr hab. Jacek Kulawik
Dr Barbara Wieliczko

Plan wystąpienia

1. Potencjał finansowy a potencjał konkurencyjny
2. Przewagi konkurencyjne w rolnictwie
3. Wnioski dla WPR

Podstawowe zależności w obszarze konkurencyjności przedsiębiorstw/ gospodarstw (ujęcie szerokie)

Źródło: zmodyfikowana propozycja zaprezentowana w pracy pod red. naukową E. Urbanowskiej-Sojkin, *Podstawy wyborów strategicznych w przedsiębiorstwie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.

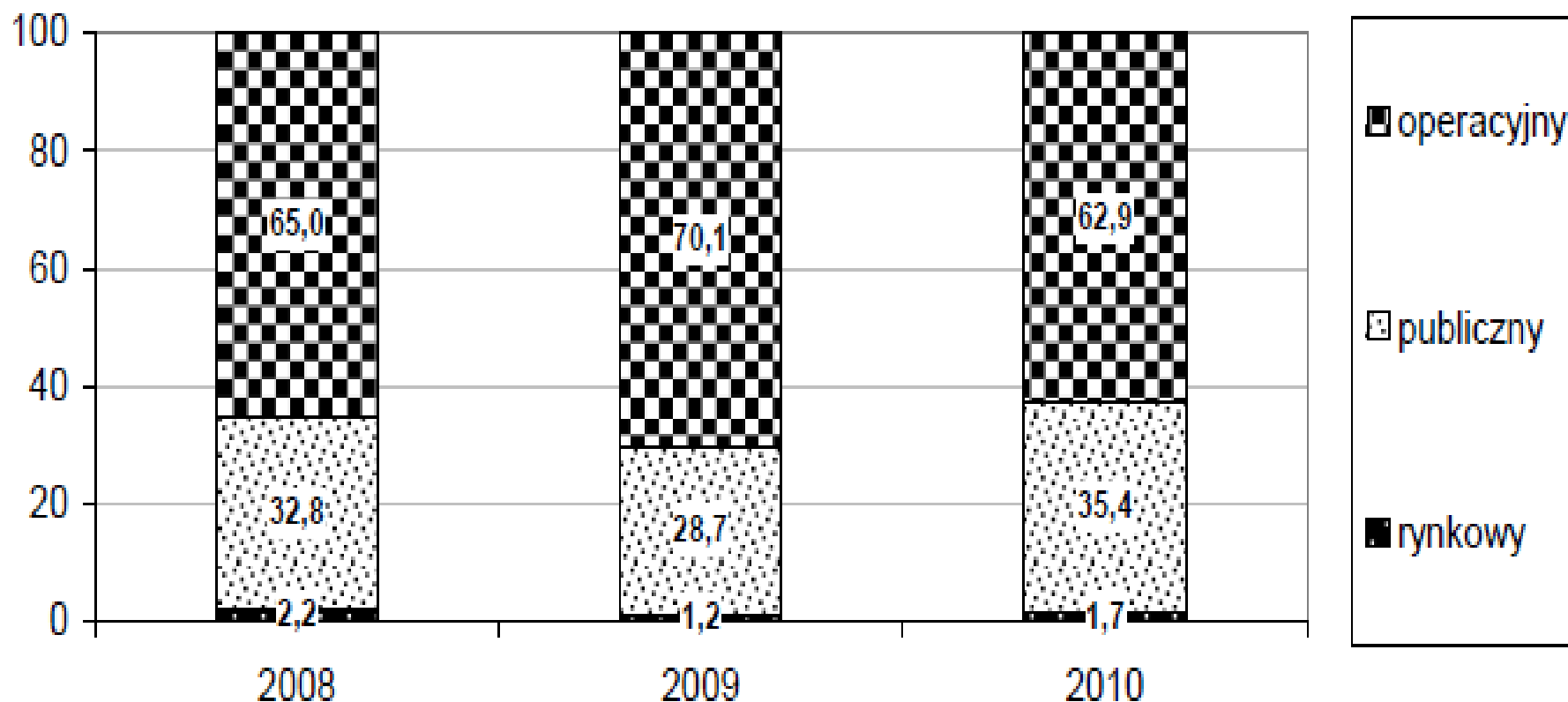

Potencjał finansowy - składniki

Tradycyjnie potencjał finansowy obejmuje następujące składniki:

- kapitał własny i obcy,***
- wygenerowaną nadwyżkę pieniężną i/lub funduszy,***
- ewentualne źródła finansowania (np. otwarte linie kredytowe),***
- wyniki finansowe,***
- systemy rachunkowości,***
- systemy controllingu,***
- preferencje zarządzających wobec ryzyka i sam poziom ryzyka finansowego,***
- normy regulacyjne (wielkości minimalne i maksymalne w zakresie poszczególnych kategorii finansowych),***
- jakość zarządzania finansami.***

Struktura źródeł funduszy (bez ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz pomocy społecznej) w latach 2008-2010 w rolnictwie polskim

Źródło: obliczenia własne na podstawie: GUS, KNF, KRUS, NBP, rachunków narodowych dla rolnictwa EEA, ustawy budżetowej (2011 rok) oraz wykonania budżetu (lata 2008, 2009 i 2010).

Przewagi konkurencyjne w rolnictwie

- 1. Efektywnościowo/produktywnościowa.**
- 2. Bazująca na innowacjach i przedsiębiorczości.**
- 3. Odwołująca się do społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR).**
- 4. Bazująca na koncepcji tworzenia wartości wspólnej, gospodarczej i społecznej (CSV – *Creating Shared Value*).**

Potencjalny wpływ WPR 2014-2020 na przewagi konkurencyjne rolnictwa

	Efektywnościowo/ produktywnościowa	Basująca na innowacjach i przedsiębiorczości	Odnobująca się do społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)	Basująca na koncepcji tworzenia wartości wspólnej, gospodarczej i społecznej (CSV – <i>Creating Shared Value</i>)
I FILAR				
Płatności bezpośrednie	-	-	-	-
Zazielenienie płatności	-	-	+/-	+/-
Interwencyjny skup	-	-	+/-	+/-
Dopłaty do przechowywania	-	-	+/-	+/-
Kwotowanie produkcji	-	-	+/-	+/-
Refundacje eksportowe	-	-	-	-
II FILAR				
Modernizacja gospodarstw rolnych	+	+/-	+/-	+/-
Wsparcie przemysłu spożywczego	+	+/-	+/-	+/-
Ułatwianie startu młodym rolnikom	+/-	?	?	?
Płatności ONW	-	-	+	+/-
Szkolenia	+	+	+	+
Doradztwo rolnicze	+	+	+/-	+/-
Infrastruktura rolnictwa	+	+/-	+	+
Renty strukturalne	+/-	-	-	-
Programy rolnośrodowiskowe	-	-	+	+
Grupy producentów rolnych	+	+	+	+
Przywracanie potencjału produkcji rolnej	+	+/-	+	+
Systemy jakości żywności	+/-	?	?	?
Zalesianie	-	-	+/-	+/-
Współpraca	+	+	+/-	+
Zarządzanie ryzykiem	+	+	+	+

Wpływ: „+” – pozytywny, „-” – negatywny, „+/-” – globalny wpływ zależny od rodzaju realizowanych projektów, „?” – trudny do określenia
 Źródło: Opracowanie własne.

Poziomy, aspekty i zasady analizy efektywności

Aspekt	Poziom mikro	Poziom makro	Jednostka miary
Finansowy	$rentowność = \frac{\text{przychody} - \text{koszty}}{\text{koszty}}$	$rentowność = \frac{\sum \text{przychody} - \text{koszty}}{\sum \text{koszty}}$	pieniądz
Gospodarczy (ekonomiczny)	$produktywność = \frac{\text{produkcja}}{\text{nakłady}}$	$produktywność = \frac{\sum \text{produktów}}{\sum \text{nakładów}}$	naturalne, mieszane, bez wymiaru
Ekologiczny	$ekologiczna \text{ efektywność} = \frac{\text{pożądana produkcja} + \text{dodatnie efekty zewnętrzne}}{\text{szkody środowiskowe}}$	$ekologiczna \text{ efektywność} = \frac{\sum \text{pożądaney produkcji} + \text{dodatnie efekty zewnętrzne}}{\sum \text{szkód środowiskowych}}$	j w. do jednostek emisji lub szkód
Zintegrowany (ekonomiczno-ekologiczno-społeczny)	$efektywność \text{ zintegrowana} = \frac{\text{zmniejszenie netto szkód środowiskowych}}{\text{nakłady}}$	$efektywność \text{ zintegrowana} = \frac{\sum \text{zmniejszenia netto szkód środowiskowych}}{\sum \text{nakładów}}$	jednostki emisji lub szkód do nakładów w pieniądzu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Meffert H., Kirchgeorg M., *Marktorientiertes Umweltmanagement*. Schaeffer – Peschel Verlag. Stuttgart 1993.

Wnioski

Potencjał finansowy jest tylko jedną z wielu determinant konkurencyjności w rolnictwie.

Przy założeniu *ceteris paribus*:

- Mechanizm dodatniego sprzężenia zwrotnego prowadzi do poprawy potencjału finansowego, powiększa konkurencyjność i utrwala przewagę konkurencyjną pochodzącą z tego tytułu.
- Spadek potencjału finansowego skutkuje – poprzez ujemne sprzężenie zwrotne – pogorszeniem się konkurencyjności, a niekiedy również prowadzi do przekształcenia się przewagi konkurencyjnej w jej lukę.
- Przewaga konkurencyjna, której źródłem jest ponadprzeciętny potencjał finansowy, przerodzić się może w pułapkę strategiczną. Zachowania rutynowe prowadzą bowiem do ścieżek uzależnień, które ograniczają poszukiwanie innych, nowych kluczowych kompetencji, zasobów i okazji.

Wnioski

Przewagi konkurencyjne tworzą komplementarny, wzajemnie współzależny układ. Nie wyklucza to pojawienia się między nimi również napięć. Mimo wszystko jednak wyższa efektywność i produktywność oraz innowacyjność i przedsiębiorczość stanowią najbardziej trwałą, pierwotną, solidną i ponadczasową bazę skutecznego konkurowania.

Zależność ta staje się jeszcze bardziej istotna w okresie trudności gospodarczych i powszechnych problemów budżetowych. Jednakże nawet i wtedy nie wolno zapominać, że wprowadzenie pomnażanie kapitału własnego w gospodarstwach rolnych, a w ślad za tym i jego rentowności jest jedną z centralnych miar konkurencyjności, ale nie może to dziać się kosztem zadowalającej płynności i stabilności finansowej.

Należy też pamiętać i o tym, że dążenie do wyższej efektywności, stałe wdrażanie innowacji i bycia bardziej przedsiębiorczym zmusza wszelkie organizacje do stawania się bardziej elastycznymi i prostymi. W tym momencie pojawiają się znów napięcia, które redukować można jedynie przez stałe doskonalenie realizowanych procesów.

Wnioski

Istnieją dosyć solidne dowody empiryczne wskazujące, że budowanie przewagi konkurencyjnej w oparciu o koncepcję CSR, czyli odwołujące się do modelu rolnictwa zrównoważonego i wielofunkcyjnego, nie musi oznaczać pogorszenia się efektywności finansowej i ekonomicznej oraz produktywności. W długim zaś okresie można wręcz nawet oczekiwać jednoczesnej poprawy obydwu tych przewag, a więc ich komplementarności. Skoro tak, to pojawia się zagadnienie, czy wyższe zrównoważenie rolnictwa nie mogłoby w szerszym zakresie następować przy mniejszym subsydiowaniu. Byłby to przecież wkład rolnictwa w łagodzenie napięć budżetowych w większości krajów Zachodu.

Wnioski

Pomnażanie wartości wspólnej, gospodarczej i społecznej, a więc szersze upowszechnianie się koncepcji CSV, oraz kooperacja stanowią bardzo interesującą propozycję przezwyciężenia jednostronności zawartych w żywiłowej konkurencyjności, deformacjach powodowanych przez nadmierne eksponowanie krótkookresowej efektywności finansowej oraz braku rzeczywistego, szerszego praktykowania modelu CSR.

Kooperacja i CSV znajdują się jednakże w początkowej fazie ich rozwoju. Zauważalny jest w nich też pewien idealizm spojrzenia na ludzi, firmy i całe gospodarki narodowe. Mimo wszystko są to interesujące spojrzenia na naturę funkcjonowania współczesnych łańcuchów żywnościowych. Warto zatem rozwój tych propozycji pilnie obserwować i starannie analizować.

Wnioski

Niepokoić na pewno powinno to, że rolnictwo UE w coraz większym stopniu polega na subsydiach. Troską napawać powinno również i to, że rosnącej stopie subsydiowania często towarzyszy spadek efektywności finansowej i ekonomicznej osiągananej w obszarze transakcji czysto rynkowych. Tłumaczenie tego tym, iż rolnictwo tworzy także pozytywne efekty zewnętrzne i dostarcza dobra publiczne, nie wydaje się wystarczające. Prawdopodobnie nastąpiło jakieś głębsze zdeformowanie i/lub osłabienie bodźców do poprawiania efektywności i konkurencyjności. Nie może przeto dziwić, że bardzo trudno wskazać w instrumentach WPR takie, które w sposób widoczny prowadziłyby do poprawiania czterech przewag konkurencyjnych przez nas analizowanych. Te negatywne zależności budzą niepokój, gdyż:

- konsolidacja fiskalna może objąć także unijne rolnictwo,
- warunkowość makroekonomiczna prawdopodobnie dotyczyć będzie II filaru WPR, a nie jest wykluczone, że zostanie rozciągnięta również na I filar,
- „budżet rolny” UE być może będzie musiał konkurować ze wspieraniem wzrostu w części krajów eurolandu oraz inwestycjami w badania, rozwój, innowację i edukację,
- bardzo trudno będzie wprowadzić instrumenty dodatkowo obciążające import rolno-żywnościowy Wspólnoty z krajów nieprzestrzegających zrównoważenia. Świadczą o tym problemy z nałożeniem podatków na linie lotnicze związanych z emisją gazów cieplarnianych i impas w zakresie podatku od transakcji finansowych.

Dziękuję za uwagę!